

poate mai vizibil că nu conferă un desen clar, o caligrafie exactă rolurilor încredințate. Unora li s-a cerut să își complice inutil personajele. E greu de înțeles de ce *Helm*, interpretat de Cosmin Panaite, ne apare la început drept un pragmatic, cu acțiuni perfect controlate, pentru ca apoi, pe nepusă masă, să se apuce de „executat“ un fel de „cantată a înnoirii“, în contradicție cu stilul de până atunci al spectacolului și cu felul de a fi al personajului. Elena Andron (*Louise*) și Ramona Gangea (*Lilo*) au treceri prin scenă lipsite de consistență. Un început de scenă de sex între Helm și Lilo e absolut inutil. Cum la fel de fără rost i s-a cerut lui Valentin Terente să facă din investitorul *Schwarzbeck* un castrat. Asta numai dacă regi-zoarele nu au vrut cu tot dinadinsul să îl chinuie pe actor și să îi provoace oarece vătămări vocale. Spre a ne arăta de ce fetele *Pisulski* vor să vină în „mina“ lui Herr Paul și de ce sunt acceptate de el și de sora lui, Camelia Dilbea și Corina Taras sunt îndrumate să interpreteze niște oarbe căci, vezi Doamne, cârțițele la cârțițe trag. Și așa mai departe.

În ultimă instanță, spectacolul brăilean e unul superficial, pe deasupra textului, nemarcat pozitiv de vreo idee regizorală majoră. Păcat.

La țintă

Nu cred că mă înșel prea tare dacă afirm că lui Nicolae Manolescu nu îi este pe plac *D'ale carnavalului*. O analizează destul de sumar, așa zice chiar superficial în *Istoria critică a literaturii române – 5 secole de literatură* (Editura Paralela 45, Pitești, 2008), o socotește, în chip eronat, după părerea mea, ca fiind îndatorată vovedilului franțuzesc. „Dacă e vorba despre imoralitate – conchide criticul –, ea poate fi găsită în starea cea mai pură în această farsă în care toți trag foloase de pe urma unei înșelăciuni. *D'ale carnavalului* ne poate da o idee de ceea ce ar fi fost în general comedia caragialiană dacă și în celelalte piese am fi avut de-a face cu intrigi și personaje curat imorale. Norocul literaturii noastre a fost că doar o singură dată s-a lăsat Caragiale în voie unui joc fără miză, al dragostei și al întâmplării“.

Nicolae Manolescu nu e singurul critic român care nu agreează *D'ale carnavalului*. I s-au reproșat piesei – așa după cum arată Valentin Silvestru în capitolul *E piesa „cea mai slabă“?* din cartea *Umorul în artă și literatură* (Editura Meridiane, București, 1988) – „vulgaritatea, joasa inspirațiune, glumele fără sare, nota forțată a încurcăturilor. I s-a contestat teatralitatea“. Mulți caragialeologi au fost însă de o cu totul altă părere. Cum sunt ardelean și fiindcă se spune că piesele lui Ion Luca ar prinde cel mai puțin în această zonă a țării, exemplific cu două opinii ale unor universitari clujeni. În *Despre Caragiale* (Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1982), Maria Vodă Căpușan comentează pe îndelete piesa, insistă asupra rolului și funcțiilor măștii, dar e preocupată mai cu seamă de evidențierea *goanei* ca stare definitorie pentru personajele piesei. Autoarea socotește că *D'ale carnavalului* e piesa cea mai dificilă din creația lui Ion Luca Caragiale. Poate și pentru că „deși eroii aleargă și se agită mult, nu se întâmplă absolut nimic, doar câteva ghionturi încasate de nevinovați“. Dacă ceva totuși se întâmplă, acel ceva e „cheful final când toate se împacă odată cu băutura din zori în frizeria lui Nae Girimea [care] consfințește cu exactitate starea tuturor personajelor; în lanțul lor de trădări amoroase nu a intervenit nicio mutație, toate au fost și vor rămâne exact cum au fost“.

Numai că „piesa este o extraordinară reușită tehnică, acest ritm al goanei care cuprinde toate personajele, pentru ca până la urmă să nu se aleagă nimic din tot acest tãmbãlau. O reușită ce nu se cere descifratã doar în planul stilului dramatic, valorizând procedeele tradiționale ale farsei, ci cu un sens mai profund; o reușită pentru că acest mecanism nebunesc este imaginea unei lumi unde mișcarea, cu atât mai febrilã, rămâne stearpã, nu devenire autenticã”.

La rândul lui, V. Fanache, autorul unui studiu ce se cheamã simplu *Caragiale* (Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1984), produce o analizã foarte interesantã a piesei. O comenteazã din perspectiva teatralitãții ei îmbelșugate (nici vorbã, deci, despre lipsã de teatralitate), o teatralitate vizibilã (și) în construcția perso-najelor. Fiecare dintre ele joacã un rol. Mișta, bunãoarã, este, pentru profesorul clujean, o „*théâtreuse* de mahala” care joacã pe scenã. Scena ei e frizeria model a domnului Nae Girimea.

În fine, un critic bucureștean, cu rafinamentul și exigența lui Pompiliu Constantinescu, apreciazã cã „nicãieri (precum în *D'ale carnavalului*, n.n. – M.M.) nu se vãd mai clar marile însușiri ale teatrului caragialean”, și cã tocmai aici se aratã în toatã spendoarea „un joc ilariant cu mãști umane”.

Au fost regizori mari care au apreciat piesa lui Caragiale. Valeriu Moisescu a montat-o de șapte ori, a opta oară asumându-și rolul de scenograf al unui spectacol craiovean: Lucian Pintilie a înfăptuit o revoluție în caragialeologie prin spectacolul său din 1966 de la „*Bulandra*” și i-a pus pe jar pe cenzorii comuniști care i-au interzis filmul inspirat de piesă.

La Teatrul „Tamási Áron” din Sfântu Gheorghe, sarcina înscenării i-a revenit lui Alexandru Dabija, un regizor foarte la el acasă în genul comic. Trebuie spus de la bun început că montarea nu e una foarte revoluționară, nu aduce prea multe lucruri noi, dar e o victorie pentru profesionalismul directorului de scenă și profesionalismul actorilor. E extrem de limpede că nici Alexandru Dabija nu împărtășește opinia că *D’ale carnavalului* ar avea ceva în comun cu „gingășia” vodevilului francez. Nu găsim nimic gingaș, nimic tandru în piesă, îndrăznesc să spun că nu găsim nimic „jucăuș” în spectacolul care mizează pe violență. Personajele nu sunt numai puse pe scandal, ci sunt pregătite să o încaseze ori să aplice corecții corporale. Vorbesc mult, dar argumentul decisiv e cel fizic. Dabija a vrut să imprime spectacolului un ritm îndrăcit (*endiablé*, ar zice francezii). Eroii sunt cu toții grăbiți, cu toții în goană, dar mereu gata, întotdeauna dispuși, la modul declarativ, să aștepte sosirea celui cu care au de reglat conturile unei „traduceri” în amor. Cu toții sunt puși pe alergătură. Aleargă prin noroi, prin zloată, hainele le sunt murdărite cu noroi (mai ales cele ale lui Pampon, parcă venit pe jos tocmai de la Ploiești), sunt transpirați, nu au răgazul să-și scoată paltoanele. Fără îndoială că Alexandru Dabija a intuit cu precizie cheia în care se cuvine montat spectacolul, tot la fel cum a înțeles dificultățile la care se expune nu doar el, ci și actorii din distribuție. O primă mare dificultate e de natură lingvistică, textuală. Ține de faptul că româna și maghiara sunt complet diferite din perspectiva a ceea ce se cheamă clasificarea tipologică a limbilor. Româna e o limbă flexionară, maghiara una aglutinantă. Asta înseamnă că replicile sunt fatalmente mai lungi în limba maghiară. Sunt numeroase indicii că actorii și regizorul au depășit acest handicap. În al doilea rând, foarte bunii actori ai Teatrului „Tamási Áron” sunt familiarizați cu rigorile dramei, mai puțin exersați în comedie. Dar și aici directorul de scenă și interpreții surmontează problemele.

D’ale carnavalului e un spectacol care își atinge scopul. Publicul de etnie maghiară îl apreciază, se simte bine în sala de teatru, e participativ. Gustă comicul de situație. Cel lingvistic rămâne în plan secund, dar aici vina nu e nici a regizorului, nici a actorilor. Problemele țin de traducere. Mi s-a spus că cea folosită e una bună, din păcate nu extraordinară. Dar, oricum, cea mai bună de pe piață, Actorii evoluează cu aplomb în decorul foarte „comme il faut”, chiar mai mult decât atât, creat de Bartha József. Joacă omogen, cu autentic spirit de echipă.

Am văzut spectacolul într-o sală populată aproape în exclusivitate de liceeni. Profesorul care sunt crede cu tărie că nimic nu se poate substitui lecturii. Spectacolul de la Teatrul „Tamási Áron” își atinge ținta. Îi îndeamnă pe spectatori să îl citească pe Caragiale. Funcționând însă ca un produs estetic independent și valid.

Teatrul „Tamási Áron” din Sfântu Gheorghe – D’ale carnavalului de I.L. Caragiale. Varianta în limba maghiară: Party Nagy Lajos, după traducerea lui Réz Pál. Regia: Alexandru Dabija. Dramaturgia: Láng Zsolt. Decorul: Bartha József. Costumele: Bagoly Szusza și György Eszter. Cu: Pákffy Tibor, Mátray Laszló, Erdei Gábor, Nagy Alfréd, Szakács Laszló, Nagy József, Kicsid Gizella, D. Albu Annamária, Márton Lóránt. Data reprezentației: 12 ianuarie 2010.